

บทที่ 1

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะที่มีการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วในหลาย
ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ
เป็นอย่างมาก เช่น มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน อาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า สถาน
เริงรมย์ ในรูปทรงที่แปลกใหม่และทันสมัย มีการสร้าง เขื่อน สะพาน ถนนหนทาง ใน
ลักษณะที่จะอำนวยความสะดวกสบายให้มากขึ้นกว่าเดิม มีการทดลองใช้ขีปนาวุธและเครื่องมือ
รวมทั้งวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยเพิ่มผลิตผลของพืชพันธุ์ต่าง ๆ ใหม่ปริมาณเพียงพอ
กับจำนวนผูกริโภคที่มีอัตราเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ฯลฯ แต่การพัฒนาเท่าที่กล่าวมานี้จะบรรลุ
ผลไปไม่ไค่ถาขาดการพัฒนาคน และการพัฒนาคนนั้น เชื่อกันว่าต้องมี "การศึกษา" เป็น
ปัจจัยที่สำคัญยิ่ง เพราะการศึกษาจะช่วยไห้คนไค้มีโอกาสเรียนรูสามารถพัฒนาตนเองไห้
มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนสามารถกำหนดทิศทางและวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง
เองและครอบครัวไค้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

โรงเรียนเป็นสถาบันใ้การศึกษาที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม ซึ่งรัฐบาลไค้ไห้
โอกาสและความเสมอภาคในด้านการศึกษากาตมบังคับแก่ประชาชนโดยเท่าเทียมกันทุกคน
รวมทั้งไค้มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในรูปของ "การศึกษาผู้ใหญ่" ไ้ขยาย
ออกไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึงทุกภาคของประเทศไทย นอกจากนี้รัฐบาลยังไค้จัดตั้ง
โรงเรียนชุมชน เพื่อเป็นแหล่งใ้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยตามความต้องการของ
ท้องถิ่นหรือชุมชน ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาการไมรหนึ่งสื่อของคนไทย และเป็นการส่งเสริม
การดำเนินชีวิตของคนไทยไห้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เพราะการที่ประชากรส่วนใหญ่ของ
ประเทศขาดคุณภาพทางการศึกษาจะมีผลไห้การพัฒนาประเทศไมกาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

สภาวะพอนามัยของประชากรในประเทศมีส่วนสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนา
ประเทศเป็นอันมาก เพราะการพัฒนาประเทศจะไปไค้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับสภาวะพอนามัย

ของคนในประเทศ เป็นสำคัญ การขาดอาหารของประชากร เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่อง
 จากการขาดอาหารนั้นจะมีผลโดยตรงกับสุขภาพ การที่คนมีร่างกายอ่อนแอ เกิดโรคขาด
 สารอาหาร คัดโรคหรือเจ็บป่วยไถ่กาย จะเป็นเหตุให้สมรรถภาพในการทำงานหรือการ
 ใช้กำลังงานต่ำลงกว่าที่ควรจะเป็นมาก ดังนั้นจุดสำคัญจุดแรกที่ควร เน้น เพื่อช่วยส่งเสริม
 การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปไถ่อย่างรวดเร็วก้คือ "การพัฒนาทางคานร่างกาย
 ของคน" ซึ่งการพัฒนาทางคานร่างกายของคนนั้น เกี่ยวของโดยตรงกับ เรื่องของอาหาร
 การรับประทานอาหารที่ถูกต้องและมีประโยชน์ ทั้งนี้เพราะอาหาร เป็นรากฐานของสุขภาพ
 และรากฐานของการมีสุขภาพคั้นจำเป็นตอง เริ่มคั้นตั้งแต่การปฏิสนธิในครรภ์มารดา โดย
 ที่แม่ที่เป็นมารดาจะตอง ใ้รับประทานอาหาร ที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม มีจำนวน
 เพียงพอกับความตองการทุกระยะคั้นคั้นไป จึงจะทำให้ทารกที่คลอดออกมา มีร่างกาย
 สมบูรณ์ แข็งแรง จากผลการวิจัยในคางประเทศคานโกซนาการ เชื่อคั้นว่าอาหารโปร-
 คั้นสามารถสร้าง เซลล์สมองของทารกคั้นแต่อยู่ในครรภ์ คั้นคั้นมาจนกระทั่งถึงอายุ 3
 ขวบให้เจริญ พร้อมกับเพิ่มความเฉลียวฉลาดให้คั้นคั้น จากรายงานการประชุมของ
 เอฟ เอ ไอ ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อ พ.ศ. 2508 ในเรื่องเกี่ยวกับโกซนาการ
 การ กล่าวว้า "การขาดอาหารโปรคั้นในช่วงอายุ 2 ปีแรก (วัยคั้น) ไม่เพียงแต่จะ
 ทำให้ขนาดของร่างกายเล็กลงเท่านั้น แต่จะยังผลให้ความเจริญของอารมณ์ จิตใจ
 (Psychomotor) เชื่องช้าไปคั้น นอกจากนี้ยังทำให้คั้นโรคและอ่อนแอไถ่กายคั้น
 คั้น ในปี พ.ศ. 2510 Dr.Mavis B Stoch และDr.Patrik M Smythe
 ไถ่ยืนยันเรื่องนี้โดยใ้คั้นคั้นตามการ เจริญเติบโตของทารกที่เคยป่วยในสภาพขาดสารอาหาร
 โดยเทียบกับ คั้นคั้นปกติ ปรากฏว้า นอกจากการเจริญเติบโตทางร่างกายจะคั้นคั้นแล้ว
 เชาวปัญญาของ คั้นคั้นที่เคยป่วยด้วยโรคขาดสารอาหาร ยังสู้คั้นคั้นปกติไม่ใ้คั้นคั้นคั้น เมื่อ
 นำเอาผลที่ใ้คั้นมาพิจารณาสัมพันธ์กับพัฒนาการทางความเจริญเติบโตของสมองในวัยคั้นคั้นพบ
 ว้าคั้นคั้นที่มีอายุระหว่าง 1 - 5 ปี สมองจะมีความเจริญเติบโตรวดเร็วมาก คั้นคั้นอายุ
 4 ปี จะมีขนาดสมองเท่ากับ 80 - 90 % ของขนาดสมองที่ใ้คั้นคั้นที่ใ้คั้นคั้นผู้ใหญ่ คั้นคั้น
 ถาหากในช่วงนี้ คั้นคั้นใ้คั้นรับประทานอาหารไม่เพียงพอ หรือใ้คั้นคั้นรับประทานอาหารไม่มีคุณภาพแล้วคั้นจะส่งผล
 กระทบกระเทือนความสามารถของ เชาวปัญญาโดยตรง สำหรับกลุ่มอาหารที่ใ้คั้นคั้นมีโปรคั้น

มากได้แก่ เนื้อสัตว์ นม ไข่ และพืชตระกูลถั่ว¹

ที่มหาวิทยาลัยซานคิอาโก ในประเทศชิลีได้เคยทดลองนำเด็กที่เคยเป็นโรคขาดสารอาหารโปรตีนอย่างแรงมาเลี้ยงเป็นเวลา 2 - 4 ปี โดยให้เด็กได้กินอาหารจนเด็กมีอาการเหมือนเด็กปกติ แต่เมื่อชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง เปรียบเทียบกันแล้ว จะปรากฏว่า เด็กพวกนี้จะมีขนาดของความเจริญเติบโตน้อยกว่าเด็กปกติ และเมื่อทดสอบความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญาแล้ว ปรากฏว่าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น²

นายแพทย์บุญสม ผลดี ได้สำรวจนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 5 - 15 ปี ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 55 โรงเรียน พบว่าจากจำนวนเด็ก 7,551 คน ที่นำมาชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง ปรากฏว่ามีเด็กจำนวน 1,577 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 20.9 มีรูปร่างผอมและตัวเล็กกว่าเด็กปกติ และมีนักเรียนเป็นโรคขาดสารอาหารต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสารอาหารโปรตีน³

เด็กในวัยก่อนการ เรียนจะได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัว โดยบิดามารดา หรือผู้ปกครองจะจัดหาอาหารให้เด็กรับประทาน แต่เด็กจะรับประทานอาหารที่มีคุณค่าถูกต้องตามหลักโภชนาการมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับความรอบรู้และฐานะทาง เศรษฐกิจของผู้ปกครอง เป็นสำคัญ เมื่อถึงวัยเรียน เด็กจะต้อง เข้ามารับการศึกษาในโรงเรียนและจะต้องมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนวันละประมาณ 5 - 7 ชั่วโมง ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในเรื่องสุขภาพของเด็กด้วย โดยเฉพาะ เรื่องของอาหาร ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความ

¹ สมจิตต์ ศรีวิเชียร, "โภชนาการกับสติปัญญาของเด็ก," วิทยาศาสตร์ 24 (ตุลาคม 2516): 9 - 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

³ บุญสม ผลดี, "การสำรวจสุขภาพพิชานโภชนาการในเด็กนักเรียนจังหวัดเพชรบุรี," โภชนาการสาร 5 (เมษายน - มิถุนายน 2514): 129.

สำคัญอย่างยิ่ง โรงเรียนควรมีบทบาทในด้านการจัดหาอาหารสำหรับนักเรียนอย่างน้อย
หนึ่งมื้อคือมื้อกลางวัน โดยมุ่งให้นักเรียนได้มีโอกาสรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ถูกสุข
ลักษณะและมีราคาถูกลง เพื่อเป็นการช่วยเสริมสุขภาพของนักเรียน จึงนับว่าการจัดหาอาหาร
กลางวันในโรงเรียนเป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติอย่างหนึ่ง ที่ทุกโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียน
ประถมศึกษาควรต้องจัดทำเป็นอย่างยิ่ง

การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในระดับประถม
หรือมัธยมก็ตาม เป็นโครงการที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน และ
ครูในสถานศึกษา เพราะโภชนาการเป็นรากฐานของสุขภาพ การบริโภคที่เหมาะสม
และเพียงพอเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีจิตใจปลอดโปร่ง
แจ่มใส มีความต้านทานโรคสูง มีสติปัญญาดี สามารถเรียนหรือทำงานได้อย่างมีประ
สิทธิภาพ รวมทั้งเป็นการช่วยประหยัดเศรษฐกิจของนักเรียนและผูกครองอีกควย ตรง
กับหลักในทางพุทธศาสนาที่ว่า "ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ"

ดังนั้นการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน จึงต้องจัดให้เหมาะสมกับ
ความต้องการทางโภชนาการของนักเรียน และต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของ
ผูกครองตลอดจนต้องมีการควบคุมดูแลเกี่ยวกับด้านสุขาภิบาลให้ถูกต้องควย

สภาพของโรงเรียนประถมศึกษาต่างๆ ไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดหรือ
แม้แต่โรงเรียนในกรุงเทพมหานครที่อยู่แถบชานเมือง การจัดจำหน่ายอาหารกลางวันใน
โรงเรียนมักเป็นเรื่องของพ่อค้าแม่ค้า เข้ามามากขาดการจำหน่ายอาหาร โดยโรงเรียน
จะเก็บผลประโยชน์จากพ่อค้าแม่ค้าเหล่านั้นนำมาใช้จ่ายในกิจการของโรงเรียนในรูปของ
เงินบำรุงการศึกษา แต่โรงเรียนส่วนใหญ่มักจะละเลยไม่ค่อยมีการควบคุมด้านคุณภาพ
หรือคุณค่าของอาหาร รวมทั้งไม่ค่อยกวดขันเรื่องความสะอาดของอาหารมากนัก สภาพ
ที่มองเห็นได้ชัดโดยทั่วไปก็คือ ร้านขายอาหารมักจะมีน้ำค้างขุ่นเพียงกระป๋อง เคี้ยว ซาม
หรือจานที่เก็บรับประทานแล้วจะถูกนำมาวางในกระป๋องนี้ซ้ำๆ กันจนน่าเป็นมันยง บาง
ที่ก็มีเศษอาหารชิ้นเล็กๆ ลอยปนอยู่ในน้ำนั้นควย ถ้าเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้คลอง น้ำที่
ไหลลงภาชนะก็คือน้ำในคลองนั่นเอง สำหรับในต่างจังหวัดการใช้น้ำในคลองก็เป็นเรื่อง

ธรรมดา เพราะชาวบ้านโดยทั่วไปก็อาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลอง เป็นน้ำดื่ม น้ำใช้ อยู่แล้ว แต่ในกรุงเทพมหานครนั้นสภาพของน้ำในแม่น้ำลำคลอง ไม่น่าจะนำมาใช้ เพราะค่อนข้างจะสกปรก มีสีค้ำ และมีกลิ่นไม่สะอาด เนื่องจากมีการระบายน้ำโสโครกหรือน้ำเสียที่ใช้แล้วลงมาในแม่น้ำลำคลองอยู่เสมอ นอกจากนี้ก็ยังมีคน เป็นจำนวนมากที่ชอบทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ จึงทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองสกปรกและเป็นอันตรายแก่ผู้ใช้เป็นอย่างมาก

อาหารที่พ่อค้าแม่ค้าวางขายทั้งอาหารคาวและอาหารหวานที่ทำสำเร็จรูปแล้วนั้นส่วนใหญ่จะใส่ภาชนะกึ่งไวโดยไม่มีอะไรปิด เปิดโอกาสให้แมลงวันและฝุ่นละอองต่าง ๆ เขาไปปะปนไถ่กาย บางครั้งถ้า เป็นสภาพที่อากาศร้อนมี เด็ก เขามามุงที่คนขายมาก ๆ เหงื่อของทั้งคนซื้อและคนขายก็อาจจะหยดลงไป ในอาหาร เหล่านั้น คอย เหน็ดนี้ โอกาสที่โรคติดเชื้ออนาซนิตจะแพร่หลายก็ เป็นไปไต่โดยง่ายมาก

การซื้ออาหารของนักเรียนก็ไม่มี การควบคุมให้อยู่ในระเบียบ ใคร เสี่ยงคั้งกว่าหรือตัวโตกว่าก็มักจะไต่อาหารก่อน พวกที่เหลื่อก็จะรวมม่งออรรอบแมคจากนกว่าจะไต่ของที่คองการ เด็กที่ตัว เลื่อจะถู เบียดเขไป เขมากกว่าจะไต่อาหารก็แทบองไห ขำ บางที่ไต่อาหารยกออกมาแล้วก็อาจจะถูกชนจนอาหารหกก็มี

เด็กอีกพวกหนึ่งในโรงเรียน เป็นพวกที่ไม่คองไปแยงซื้ออาหารจากพ่อค้าแม่ค้า เพราะไต่อาหารใสห่อ ไสกลอง หรือใส่ปิ่นโตมาจากบ้านโดยนำคิตตัวมาคั้งแต่คองเขา แต่เมื่อถึง เวลากลางวันอาหาร เหล่านั้นก็จะ เย็นชืด และถ้าโรงเรียนไม่มีที่เก็บอาหารไห นักเรียนก็คองนำอาหารนั้นไปวางไวในหองเรียน ทำให้มีแมคเป็นจำนวน มากมาช้นที่อาหาร จึง เป็นหน้าทีประจำของ เด็กที่นำอาหารมาจากบ้านในการที่จะคองเคาะแมคออกกอนกินอาหารกลางวันคั้งครั้ง เมื่อเด็กกินอาหารแล้ว เศษอาหาร เศษใบคอง เศษกระดาษจะทิ้งไว กลื่อ่นกลาคปลอยไห เป็นหน้าทีของแมคาพอคา หรือภารโรงในการ เก็บกวาค โดยที่เด็กไม่คองช่วย เหลื่อหึ่งนี้ เพราะไม่มีครูคอยคดแล และไม่มีใครบอกว่าเป็นหน้าทีที่เด็กจะคองช่วยกันทำ ครูส่วนใหญ่จะแยกกันไปกินอาหารในที่เฉพาะคางหาก ไม่คองกินรวมกับเด็ก คั้งนั้นโอกาสที่ครูจะช่วยอบรมมารยาทในการกินที่ถูกคองไหกับ เด็กในระหว่างการกินอาหารของ เด็กจึงมีน้อยมาก

ความก้าวหน้าทางวิทยาการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากขึ้น มีการเร่งรัดทางด้านการศึกษา มีการจัดระบบ วางระเบียบวิธีการสอนใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น มีการอบรมครูเพื่อพัฒนาการสอนใหม่ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อซื้อสมุดหนังสือและอุปกรณ์การเรียน รวมทั้งมีการแจกเสื้อผ้าเครื่องแบบนักเรียนให้กับเด็กในท้องถิ่นทางแห้งแล้ง แต่เรื่องอาหารการกินของเด็กในโรงเรียนยังไม่ใคร่ให้ความสนใจมากนัก ปัจจุบันสภาพการแย่งกันซื้ออาหารของเด็กในโรงเรียนลดน้อยลง เพราะอาจจะมีการขายมากรายขึ้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือราคาอาหารที่แพงขึ้น แต่รายได้ของบุคลากรในโรงเรียนกลับเท่าเดิมหรือน้อยลง นักเรียนได้รับเงินมาเพื่อซื้ออาหารกลางวันในอัตราที่ไม่เพิ่มขึ้นจึงไม่สามารถซื้ออาหารกลางวันประเภทที่จะทำให้อิ่มท้องได้นานได้ แต่อาจจะไถ่กินขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ แทนที่เงินอยู่ ซึ่งขนมเหล่านั้นบางทีก็ไม่มีประโยชน์กับร่างกายของเด็กเลย ว่าความกังวลนี้ยังอาจให้โทษกับร่างกายอีกด้วย ฉะนั้นผู้บริหารของโรงเรียนไม่ควรมองแต่เพียงแต่ค่าแถมค่าเอาอะไรมาขายก็ได้ตามใจชอบ เด็กพวกนี้ต้องอดอาหารมื้อกลางวัน หรือบางรายอาจจะอดทั้งอาหารเช้าและอาหารกลางวันก็มี ซึ่งร่างกายของเด็กในวันนี้ต้องการอาหารทั้งในปริมาณและคุณภาพ เพื่อนำไปช่วยบำรุงร่างกายให้เจริญเติบโต บำรุงสมองและสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง จริงอยู่ว่าการขาดอาหารไปเพียงวันละหนึ่งมื้อจะไม่ถึงกับทำให้เด็กตาย แต่ก็จะทำให้เด็กขาดส่วนที่จะไปช่วยหล่อเลี้ยงร่างกายไปส่วนหนึ่ง เป็นผลให้การเจริญเติบโตของร่างกายชะงักไป เด็กจึงอาจมีรูปร่างเล็ก ผอมเกร็ง เจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย ๆ สมองขาดคิดอะไรไม่ลง ไม่มีความกระตือรือร้นในการคิดและการเรียนเท่าที่ควร เด็กไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะเช่นนี้ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของเชื้อชาติที่จะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป แต่สามารถที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นได้โดยการกินอาหารที่ถูกต้อง ตัวอย่างที่มองเห็นได้ชัดในเรื่องนี้ก็คือ ชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นชนชาติหนึ่งในเอเชียแต่เดิมมีรูปร่างเล็กและเตี้ย แต่ในปัจจุบันญี่ปุ่นได้พัฒนาทางด้านอาหารการกินจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ชาวญี่ปุ่นกลับมีรูปร่างสูงใหญ่ขึ้น การพัฒนาทางด้านร่างกายของชาวญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างที่ดีที่คนไทยควรนำมาปรับปรุงส่งเสริมให้เด็กไทยได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกายให้มากกว่าเดิม โดย

เฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเรียนให้มีความเจริญขั้นทั้งด้านร่างกายและสมอง การแจกเสื้อผ้า เครื่องเขียนแบบเรียนและอุปกรณ์การเรียนก็เป็นวิธีการที่ดีทางหนึ่งในการช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้อยากมาโรงเรียน แต่จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการน้อยมากถ้าเด็กหรือผู้เรียนไม่อยู่ในภาวะที่พร้อมจะเรียนรู้ อันเนื่องมาจากการมีสุขภาพทรุดโทรม ทองทิว สมองมึนงง คิดอะไรไม่ออก มีโรคภัยไข้เจ็บ เบียดเบียนนอนเสมอ ครุ่นสอนเองก็คงไม่พอใจและชื่นชมยินดีกับเด็กในห้องเรียนเพียง 2 - 3 คนที่เรียนเก่ง มีความเฉลียวฉลาด มีสุขภาพดี ในขณะที่นักเรียนส่วนใหญ่ในห้องอีก 30 - 35 คน มีสมองทึบ เรียนหนังสือไม่ไรเรื่องและเจ็บป่วยบ่อย ๆ ซึ่งจะเขาลักษณะที่ว่า "จะมีสมองเรียนได้อย่างไร ถาร่างกายไม่แข็งแรง" ดังนั้นการที่โรงเรียนจะคิดทำอาหารกลางวันจำหน่ายให้กับนักเรียนในราคาที่ถูก และมีคุณค่าทางอาหารอย่างสมบูรณ์จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดี และควรสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

เท่าที่เป็นมาการจัดบริการอาหารกลางวันในสถานศึกษาในประเทศไทยแยกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. โรงเรียนในร้านค้าหรือบุคคลภายนอก เขามาจำหน่ายอาหารให้กับนักเรียนในโรงเรียน โดยเก็บเงินจากร้านค้าเป็นค่าบำรุงสถานที่ตามสมควร บริการประเภทนี้ส่วนมากเป็นที่พอใจของนักเรียน เพราะมีอาหารให้เลือกหลายชนิดตามใจชอบ แดอาหาร เหล่านี้ส่วนมากมักไม่ค่อยถูกหลักโภชนาการ
2. โรงเรียนใหญ่รับเหมาจัดอาหารให้ โดยให้นักเรียนเสียค่าอาหารเป็นรายเดือน ซึ่งมักจะแพงกว่าที่นักเรียนจะเลือกซื้อเอง แต่บริการจะดีพอประมาณโดยเฉพาะในคานาสขอนแก่น บริการประเภทนี้มักจะมีในโรงเรียนใหญ่ ๆ เช่นในโรงเรียนราษฎร์ เป็นคน
3. สถานศึกษาหรือโรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินงาน บริการประเภทนี้ส่วนมากมักมีในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประจำ โรงเรียนอาชีวศึกษา หรือวิทยาลัย ที่มี การสอนวิชาทางอาหารและโภชนาการ และมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางคานนี้ประจำอยู่

เช่น วิทยาลัยครูบางแห่ง โรงเรียนมัธยมแบบประสม ฯลฯ

4. บริการทดลองเลี้ยงอาหาร เด็กนักเรียนและเด็กกำพร้าด้วยโปรตีนจากพืช โดยสถาบันคนพิการและพัฒนามลจักร์เพื่ออาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควบคู่ความช่วยเหลือและความร่วมมือจากองค์การรยชอม และองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในปัจจุบันได้รับแผนการทดลองใหม่โดยจัดอาหารเลี้ยงนักเรียนจำนวนมากในโรงเรียนต่าง ๆ ในอัตราค่าอาหารที่ต่ำมาก สมควรที่โรงเรียนต่าง ๆ จะให้ความร่วมมือซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านโภชนาการแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก โรงเรียนใดสนใจในบริการด้านนี้จะสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือ และขอความร่วมมือได้จากสถาบันดังกล่าว¹

โดยทั่วไปการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยยังไม่ดีพอ โดยเฉพาะการจัดอาหารจำหน่ายให้นักเรียนโดยโรงเรียนจัดทำเองนั้น ในทางปฏิบัติยังทำได้น้อยมาก จากผลการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2509 ในจำนวนโรงเรียนประถมศึกษา 1,376 โรงเรียนที่สำรวจปรากฏว่ามีเพียง 117 โรงเรียน หรือ 8.5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่จัดอาหารกลางวันจำหน่ายให้กับนักเรียน นับว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก²

¹ วิชา ประทุมสินธุ์, การจัดบริการอาหารในสถานศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, 2518), หน้า 20 - 21.

² กระทรวงศึกษาธิการ, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 194..

ในปี พ.ศ.2509 กระทรวงศึกษาธิการ สมัย ม.ล.ปิ่น มาลากุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโครงการอาหารกลางวัน ดังนี้ คือ ควบเหตุที่เป็นการสมควรที่จะส่งเสริมให้โรงเรียนจัดอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่โรงเรียน และคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2509 อนุมัติให้ถือว่า โครงการอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนอยู่นอกการควบคุมของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรับจ่ายเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ.2507 จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

- ขอ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน พ.ศ.2509
- ขอ 2. คำว่า "โรงเรียน" ตามระเบียบนี้หมายถึง สถานศึกษาทุกระดับในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ขอ 3. ให้โรงเรียนต่าง ๆ พยายามวางโครงการจัดอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่โรงเรียน โดยเก็บค่าอาหารเป็นรายเดือน หรือจัดจำหน่ายเป็นรายวัน แต่มิให้เป็นการบังคับ
- ขอ 4. การจัดอาหารกลางวันดังกล่าวนี้ ให้โรงเรียนพึงเล็งความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือหลักวิชาโภชนาการ เป็นสำคัญ
- ขอ 5. เงินค่าอาหารที่เก็บจากนักเรียนนี้ ให้เก็บในอัตราค่า แต่ให้ส่งพอที่จะจัดอาหารให้ได้อย่างดีทั้งปริมาณและคุณภาพ อัตราดังกล่าวนี้อาจแตกต่างกันสำหรับ เด็ก เล็กและ เด็กโตก็ได้
- ขอ 6. เงินค่าอาหารดังกล่าวนี้ เรียกว่า "เงินค่าอาหาร" ไม่ใช่เงินบำรุงการศึกษา และอยู่นอกการควบคุมของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรับจ่ายเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ.2507
- ขอ 7. ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวัน และมีอำนาจสั่งจ่ายเงินค่าอาหาร เพื่อประโยชน์ในการนี้โดยเฉพาะ

- ขอ 8. ให้หัวหน้าสถานศึกษาตั้ง เจ้าหน้าที่โดย เฉพาะ เป็นเจ้าหน้าที่รายรับ รายจ่ายให้เป็นปัจจุบัน และตั้งกรรมการอย่างน้อย 3 คน เป็นผู้ รวบรวมข้อมูลขอในการรักษาเงิน และเป็นผู้ตรวจการรับจ่ายให้เรียบร้อย
- ขอ 9. โรงเรียนใดเริ่มโครงการนี้เมื่อใด สำหรับภูมิภาคใดเสนอโครงการ ให้ศึกษาธิการจังหวัดทราบ สำหรับส่วนกลางให้ เสนอ กอง เจ้าสังกัด
- ขอ 10. โรงเรียนใดเลิกโครงการในรายงานเจ้าสังกัดตามขอ 9 ทราบและ ถ้ามีเงินค่าอาหาร เหลืออยู่ในหน้าส่ง เป็นเงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียนนั้น
- ขอ 11. ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้
- ขอ 12. ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่ วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2509 เป็นต้นไป¹

ในปี พ.ศ. 2518 กระทรวงศึกษาธิการสมัยนายเกรียง กิริติกกร เป็นรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น โดยมี คุณหญิงกระจางศรี รักตะกนิษฐ เป็นประธานอำนวยการ กรรมการชุดนี้ร่วมกับกรรมการ จัดหาทุนโลหิตสง "หนูไม่มีอาหารกลางวัน" จำหน่ายนำเงินมาสมทบกับเงินจากกองทุนที่ รับบริจาค รวมกับเงินจากบัญชีรายใหญ่รายละ 5,000 บาท อีกจำนวน 11 ราย แลวนำเงินนี้ไปแจกจ่ายให้กับโรงเรียนประมาณสี่ถึงห้าร้อยแห่งทั่วประเทศจังหวัดละ 1 โรงเรียน โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ ที่คณะกรรมการตั้งไว้ เพื่อให้โรงเรียนนำเงินที่ได้รับจำนวนโรงเรียนละ 5,000 บาทไปทำ อาหารกลางวันจำหน่ายให้กับนักเรียน โดยที่แต่ละโรงเรียนจะต้องส่งครูใหญ่และครู คณากรรมศาสตร์ พร้อมทั้งหัวหน้าหมวดการศึกษาที่คุมโรงเรียนนั้นมาอบรมเกี่ยวกับ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือการจัดอาหารกลางวันใน โรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518), หน้า 1 - 2.

กับเรื่องโภชนาการและสุขภาพเด็ก การกำหนดรายการอาหารส่วน การถนอม-
อาหาร ฯลฯ ในครอบครัวหลักสูตรที่จัด¹

ในปี พ.ศ. 2520 กองการศึกษาประชาบาล กรมการปกครอง กระทรวง
มหาดไทย ได้ริเริ่มงบประมาณสำหรับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน เป็นเงินถึง
1,950,000 บาท โดยได้แจกจ่ายเงินนี้ให้แก่โรงเรียนชุมชนสังกัดองค์การบริหารส่วน
จังหวัดทั่วประเทศ โรงเรียนละ 5,000 บาท เป็นจำนวน 390 โรงเรียน และจะให้กระจาย
ไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับการจัดบริการอาหาร
กลางวันในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์จะช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ยากจนให้ได้อาหาร
กลางวันในราคาถูก หรือโดยไม่คิดมูลค่า ทั้งนี้เพราะกรมการปกครองตระหนักว่าการ
ขาดอาหารของเด็กนักเรียนทำให้เด็กมีร่างกายไม่สมบูรณ์ และมีผลร้ายต่อการเรียนรู้²

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มักจะอยู่ใน
ความดูแลของกรุงเทพมหานคร โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในขณะนี้ คือ "สำนักการ-
ศึกษา กรุงเทพมหานคร" ปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของ
สำนักการศึกษาทั้งสิ้น 398 โรงเรียน และมีโรงเรียนชั่วคราวที่อยู่ในเขตสลัมคลองเตยอีก
2 แห่ง คือ ศูนย์รวมน้ำใจ ซึ่งมีนางสาวประทีป อึ้งทรงธรรมเป็นผู้อำนวยการแทนครูใหญ่
และชุมชนหมู่บ้านพัฒนา สำหรับความขาดแคลนของเด็กนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพฯ
เท่าที่สำรวจพบในปี พ.ศ. 2521 ปรากฏว่าในจำนวนนักเรียน 223,562 คน มี
นักเรียนยากจนที่ไม่มีอาหารกลางวันเป็นจำนวนกว่า 20,000 คน ทั้งนี้เพราะผู้ปกครอง
ไม่มีเงินให้บุตรหลานมาเพื่อซื้ออาหารกลางวันรับประทาน หรือไม่สามารถจัดหาอาหาร
กลางวันจากบ้านมาให้เด็กนักเรียนได้ สภาพดังกล่าวมีผลบั่นทอนสุขภาพร่างกาย จิตใจ

¹ทวีรัสมิ์ ธนาคม, "โครงการอาหารกลางวันปี 2520," วารสารศสศ 21 (ธันวาคม 2520): 176.

²ยุวดี กาญจนชัยศิริ, "ความหวังของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน,"
วารสารศสศ 21 (กรกฎาคม 2520): 59.

สติปัญญา และความตั้งใจเล่าเรียนเป็นอย่างยิ่ง / กรุงเทพมหานคร ได้เห็นความสำคัญ
ของปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันของนักเรียนเหล่านี้ จึงได้ตั้งโครงการ "การ
จัดอาหารกลางวันให้นักเรียนขาดแคลน" ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กองโรงเรียน
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ให้นักเรียนขาดแคลนมีอาหารกลางวันรับประทาน
2. ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าราคาถูก

เป้าหมาย

1. ด้านปริมาณ

รายการ	จำนวนโรงเรียนในโครงการที่จัดอาหารกลางวัน		
	2522	2523	2524
โรงเรียนที่มีอยู่เดิม	200	250	300
โรงเรียนที่จะเพิ่มเดิม	50	50	50
รวม	250	300	350

2. ด้านคุณภาพ

นักเรียนขาดแคลนมีอาหารกลางวันที่มีคุณภาพรับประทานตลอดปี โดยไม่
ต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือเสียค่าใช้จ่ายในราคาประหยัดที่สุด และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น

วิธีดำเนินงาน

1. คัดเลือกโรงเรียนเพิ่มเติมเพื่อกำหนดโครงการให้บริการอาหารกลางวันปีละ 50 โรงเรียน ตลอดระยะเวลาโครงการ
2. สืบหาและจัดทำทะเบียนนักเรียนยากจนที่สมควรได้รับการช่วยเหลือจัดอาหารกลางวันให้
3. ให้โรงเรียนในโครงการจัดทำอาหารกลางวันของโรงเรียน พร้อมทั้ง

รายการอาหารและค่าเน้การจัคทำอาหารที่มีคุณภาพ เพื่อให้นักเรียน
ยากจนได้รับประทานอาหารโดยไม่ตองเสียค่าใช้จ่าย และเจ้าหน้าที่
แก่นักเรียนอื่นในราคาถก

4. จัคสรรงบประมาณรายจ่ายให้โรงเรียนในโครงการ โดยจัคเป็นเงิน
ออกหนุนประเภทหมุนเวียน และจัคซื้อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งโรงเรียนที่เข้า
โครงการนี้ในตอนแรกจะได้รับเงินโรงเรียนละ 2,000 บาทต่อปี ส่วน
โรงเรียนในโครงการเดิมก็จัคสรรเงินซ่อมเสริมให้อีกปีละ 200,000
บาท
5. โรงเรียนไคมีครโกชนากการ ให้ครูโกชนากการเป็นเจ้าของเรื่อง หาก
ไม่มีครโกชนากการให้ครูใหญ่พิจารณาอหมายใหม่ที่เหมาะสมค่าเน้การ
6. เมื่อสิ้นภาคเรียนแต่ละภาค ให้โรงเรียนในโครงการทำรายงานผลการ
ค่าเน้งานและบัญชีการใช้จ่ายเงินผ่านหัวหน้าเขตมายังสำนักการศึกษา

ทรัพย์สิน

1. เครื่องมือเครื่องใช้ให้โรงเรียนจัคทำ โดยอาจใช้เงินทุนหมุนเวียนได้
บาง เป็นบางส่วน
2. งบประมาณจ่ายจากงบประมาณของกรุง เทพมหานคร เพื่อเป็นทุนหมุน-
เวียน และเป็นค่าอุปกรณ์ในการจัคทำอาหาร

หมวดงบ- ประมาณ		ปีงบประมาณ 2522		ปีงบประมาณ 2523		ปีงบประมาณ 2523		รวมทั้งสิ้น
		จำนวน ร.ร.	จำนวนเงิน	จำนวน ร.ร.	จำนวนเงิน	จำนวน ร.ร.	จำนวนเงิน	จำนวนเงิน
เงินอุดหนุน เป็นเงินทุน หมุนเวียน	เดิม	200	200,000	250	200,000	300	200,000	600,000
	ใหม่	50	100,000	50	100,000	50	100,000	300,000
รวมทั้งสิ้น		250	300,000	300	300,000	350	300,000	900,000

หมายเหตุ ยอดเงิน 200,000 บาทในแต่ละปี เป็นเงินที่จัดให้เพิ่มเกมส์สำหรับโรงเรียน
ที่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันแล้ว

ยอดเงิน 100,000 บาท ในแต่ละปี เป็นเงินที่จัดให้สำหรับโรงเรียนที่เริ่ม
จัดโครงการอาหารกลางวันจำนวน 50 โรงเรียน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกายอย่างทั่วถึง
2. สุขภาพอนามัยของนักเรียนจะดีขึ้น เป็นผลให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้นด้วย

อุปสรรค

1. โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก
ขาดอุปกรณ์ต่าง ๆ เงินอุดหนุนไม่เพียงพอ
2. ขาดครูโภชนาการประจำโรงเรียน และครุทำหน้าที่โภชนาการไม่มี
ความรู้

การประเมินผล

1. จากเอกสาร และการรายงาน
2. จากการติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน

จากโครงการโดยละเอียดของกองโรงเรียน สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
นี้ นับว่าเป็นโครงการที่ดี แต่จำนวนเงินที่ให้ในแต่ละโรงเรียนค่อนข้างน้อยไม่สามารถ
จะนำไปลงทุน หรือเริ่มต้นโครงการได้อย่างสมบูรณ์ได้ จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนใน
การที่จะต้องหาวิธีการใช้เงินลงทุนให้พอ หรืออาจจะต้องดำเนินการหาเงินอื่นมาเพิ่ม
เติม หรืออาจใช้วิธีขอยืมอุปกรณ์บางอย่างจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จากวัด หรือขอจากผู้
จิตศรัทธามาใช้ก็ได้

การให้เงินเป็นทุนแก่โรงเรียนในการจัดบริการอาหารกลางวันเป็นการช่วย
ประคับประคองโรงเรียนประถมที่เต็มไปด้วยความยากจนให้สามารถมีบริการอยู่ได้ แต่
ปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันนั้นไม่ได้อยู่ที่เงินทุนเพียง -

พิมพ์แล้ว

อย่าง เดียว หากแต่ของอาศัยสิ่งประกอบอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น แรงงาน อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ และสิ่งสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการนี้ก็คือ ผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่ระดับนโยบาย จนถึงระดับปฏิบัติการ จะคอยมองเห็นความสำคัญ เขาใจวัตถุประสงค์ มีกลวิธีในการทำงาน และต้องมีความเสียสละอย่างแท้จริง จึงจะทำให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษามีปัญหาอันน้อยที่สุด สามารถดำเนินการไต่หนานที่สุด และให้ประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุดควย

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และต้องการให้โรงเรียนทุกโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาให้มีอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทานโดยที่โรงเรียนเป็นฝ่ายดำเนินการจัดทำเอง จึงได้ศึกษา ขอมูล และสำรวจปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางที่จะเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาให้กับบางโรงเรียนควย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นและขอเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและสำรวจโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดส่วนการศึกษา กรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนที่จัดโครงการอาหารกลางวัน และโรงเรียนที่ไม่ได้จัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 24 เขต ใช้วิธีการคัดเลือกโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรควยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแยกประเภท (Stratified

Random Sampling) จากโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละเขต โดยเลือกโรงเรียนที่
จัดโครงการอาหารกลางวัน และไม่ได้จัดโครงการอาหารกลางวันประเภทละ 25
เปอร์เซ็นต์

โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะ
โรงเรียนที่เปิดทำการสอนแล้วจะมีอยู่รวมทั้งสิ้น 396 โรงเรียน ตามโครงการ
"การจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนขาดแคลน" ซึ่งดำเนินงานมาจนถึงปีงบประมาณ
2522 (คิดตั้งแต่เดือนตุลาคม 2521 เป็นต้นไป) จะมีโรงเรียนที่จัดโครงการอาหาร
กลางวันโดยได้รับเงินงบประมาณจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงเรียนละ
2,000 บาท เป็นจำนวน 250 โรงเรียน และจะเหลือโรงเรียนที่ยังไม่จัดโครงการอาหาร
กลางวันและยังไม่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครอีกจำนวน
146 โรงเรียน

ดังนั้นโรงเรียนในโครงการที่จัดอาหารกลางวันจำนวน 250 โรงเรียน เลือก
สุ่มมาเป็นตัวอย่างประชากร 25 เปอร์เซ็นต์ จะได้โรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชา-
กรจำนวน 62 โรงเรียน และในจำนวนโรงเรียนที่ไม่ได้จัดโครงการอาหารกลางวัน 146
โรงเรียน เลือกสุ่มมาเป็นตัวอย่างประชากร 25 เปอร์เซ็นต์ จะได้โรงเรียนที่เป็นตัว-
อย่างประชากรจำนวน 36 โรงเรียน รวมโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้งสิ้นจำนวน
98 โรงเรียน

แต่เนื่องจากเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครในจำนวน 24 เขตนี้
ความประกาศของกระทรวงมหาดไทยยังแยกออกไปเป็นเขตที่อยู่ในอำเภอชั้นนอกจำนวน
11 เขต และเขตที่อยู่ในอำเภอชั้นในจำนวน 13 เขต ดังนี้

<u>เขตอำเภอชั้นนอก</u> (ชานเมือง)	<u>เขตอำเภอชั้นใน</u> (ในเมือง)
1 เขตพระโขนง	1 เขตพระนคร
2 เขตบางเขน	2 เขตป้อมปราบ
3 เขตบางกระปิ	3 เขตปทุมวัน

<u>เขตอำเภอชั้นนอก (ชานเมือง)</u>	<u>เขตอำเภอชั้นใน (ในเมือง)</u>
4 เขตภาษีเจริญ	4 เขตสัมพันธวงศ์
5 เขตบางขุนเทียน	5 เขตบางรัก
6 เขตคลองสาน	6 เขตคูสิด
7 เขตมีนบุรี	7 เขตพญาไท
8 เขตลาดกระบัง	8 เขตธนบุรี
9 เขตหนองจอก	9 เขตคลองสาน
10 เขตราษฎร์บูรณะ	10 เขตบางกอกน้อย
11 เขตหนองแขม	11 เขตบางกอกใหญ่
	12 เขตยานนาวา
	13 เขตห้วยขวาง

โรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้งโรงเรียนที่จัดโครงการอาหารกลางวัน และไม่ได้จัดโครงการอาหารกลางวัน แยกเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอชั้นนอกและเขตอำเภอชั้นในประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นตัวอย่างประชากรเป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการจัดอาหารกลางวัน 62 โรงเรียน จึงแบ่งเป็นโรงเรียนในเขตอำเภอชั้นในและโรงเรียนในเขตอำเภอชั้นนอกอย่างละ 31 โรงเรียน และตัวอย่างประชากรที่ไม่ได้อยู่ในโครงการจัดอาหารกลางวัน 36 โรงเรียน จึงแบ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอชั้นใน และเขตอำเภอชั้นนอกอย่างละ 18 โรงเรียน รวมโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้ง 2 ประเภทในเขตอำเภอชั้นใน 49 โรงเรียน และในเขตอำเภอชั้นนอก 49 โรงเรียน

ตัวอย่างประชากรในแต่ละโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้นเป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 คน

ขอตกลง เบื้องต้น

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน รวบรวม 2 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1

- 1.1 โรงเรียนดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือค่าน้ำเงินทุนหมุนเวียนจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ในครั้งแรกจำนวนเงิน 2,000 บาท
- 1.2 โรงเรียนดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นการช่วยเหลือค่าอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนยากจนเป็นรายหัว หัวละ 2.00 บาทต่อหนึ่งวัน ซึ่งงานคานนี้เดิมเป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ต่อมาในปีงบประมาณ 2522 ใ้ค้โอนงานนี้มาให้กับสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพราะสำนักงานศึกษารับผิดชอบเรื่องเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันอยู่แล้ว
- 1.3 โรงเรียนดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยได้รับความช่วยเหลือค่าน้ำเงินทุน อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้จากสมาคมครูแม่ปกครอง สโมสรไลออนส์สตรีกรุงเทพฯ มูลนิธิต่าง ๆ บุคคลในชุมชน ฯลฯ

แบบที่ 2

- 2.1 โรงเรียนไม่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเอง แต่ให้พ่อค้าแม่ค้า หรือบุคคลภายนอก เข้ามารขาย โดยโรงเรียนได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เป็นรายได้ของโรงเรียน

ในรูปของเงินบำรุงการศึกษา แต่โรงเรียนจะเป็นฝ่ายควบคุม
 คุณภาพและราคา

2.2 โรงเรียนไม่ได้นำเงินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
 เอง แต่มีบุคคลภายนอกเข้ามาขาย และไม่ได้อยู่ในความควบคุม
 และของโรงเรียน และโรงเรียนไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทน
 ทั้งนี้เพราะโรงเรียนไม่มีรั้วแสดงขอบเขตของโรงเรียน และที่ดิน
 รอบบริเวณโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นของเอกชนหรือของวัด

2.3 โรงเรียนที่ไม่ได้นำเงินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
 และไม่มีพ่อค้าแม่ค้า หรือบุคคลภายนอกเข้ามาขายอาหาร
 ในโรงเรียน เนื่องจากจำนวนนักเรียนมีน้อย และนักเรียนเหล่านี้
 ส่วนใหญ่นำอาหารกลางวันมาจากบ้าน

2. การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมืออย่างเดียว ดังนั้นข้อมูล
 ที่ได้จึงมีข้อดีคือ เอาจากคำตอบของผู้บริหารในแบบสอบถามเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยไม่
 สามารถไปสำรวจสภาพการณ์จริงในทุกโรงเรียนมาประกอบการพิจารณาควบคู่กับแบบสอบถามได้

3. การแจกและเก็บแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้วิธีไปแจกและเก็บแบบสอบถาม
 ด้วยตนเอง และเนื่องจากโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรอยู่กระจ่ายกันไปถึง 24 เขต
 ของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นโรงเรียนบางโรงเรียนที่การคมนาคมไม่สะดวก รถ เรือ ไป
 ไม่ถึงต้องเดินเท้าไปไกล จึงไม่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างประชากร ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจ
 คลอบคลุมไปทั่วถึงเท่าที่ควร

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพียงอย่างเดียว ผู้
 วิจัยใช้วิธีไปแจกแบบสอบถามแล้วทิ้งไว้ เป็นเวลาหนึ่งอาทิตย์จึงไปเก็บแบบสอบถามคืน
 ระยะเวลาที่ไปแจกแบบสอบถามเป็นช่วงที่โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร

กำลังเตรียมการ เรื่องการสอบไล่นักเรียนในชั้นต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียนต้องไปประชุม นอกโรงเรียน เพื่อเตรียมจัดทำข้อสอบไล่ และกองทำงานหนักในช่วงนี้ จึงไม่ค่อยมี เวลาในการตอบแบบสอบถามมากเท่าที่ควร ดังนั้นส่วนที่เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ที่ต้องเขียนตอบในแบบสอบถามจึงมีเวนวางไว้มากมาย ทำให้ไม่ได้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะมากเท่าที่ควร อีกประการหนึ่ง ในการแจกแบบสอบถามนั้น มีหลาย โรงเรียนที่ไม่มีโอกาสขยตัวผู้บริหาร เลยทั้งตอนที่ไปแจกและไปเก็บแบบสอบถาม แต่จะ ผ่าแบบสอบถามนี้ไว้กับครู หรือครูช่วยครูใหญ่ซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในเรื่องโครงการอาหาร กลางวัน ผู้วิจัยจึงไม่มีโอกาสซักถามขอมลบางประการให้แจ่มชัดใด ซึ่งถ้าผู้วิจัยได้มี โอกาสสัมภาษณ์หรือสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้บริหารโรงเรียน หรือครูโภชนาการ ที่ตอบแบบสอบถามนี้ หรือได้มีโอกาสสังเกตการณ์ในเรื่อง เกี่ยวกับการจัดอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประกอบแล้ว ก็จะทำให้ไขขอมลที่กว้าง และตรงกับสภาพความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักการ ความมุ่งหมาย และวิธีการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อหาขอบเขตของ ปัญหา และใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถาม 2 ฉบับ เป็นแบบให้เลือกตอบ (Multiple Choice) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Opened End) สำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับปัญหา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
3. นำแบบสอบถามฉบับชั่วคราวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ ตรวจสอบแก้ไข แล้วนำไป

ทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรจำนวน 10 โรงเรียน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข นำไปใหญ่ทรงกฤษดี โคนาสตราจารย์ สุน อมรวิวัฒน์ และเจ้าหน้าที่ของกองโรงเรียนสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้กับโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร ในกรุงเทพมหานครทั้ง 24 เขต เป็นจำนวน 98 โรงเรียน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ใกล้ฉบับต้นมา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติแบบร้อยละ (Percent) มัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายค่าสถิติที่ได้ โดยนำเสนอในรูปตารางและความเรียง
5. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่เริ่มศึกษาหลักการ ความหมาย ทำแบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปใช้ วิเคราะห์ข้อมูล จนกระทั่งถึง การเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยใช้เวลารวมทั้งสิ้น 7 เดือน โดยแบ่ง เป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1	ขั้นศึกษาข้อมูล สร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้	3 เดือน
ระยะที่ 2	ขั้นนำแบบสอบถามไปใช้และเก็บรวบรวมข้อมูล	2 เดือน
ระยะที่ 3	ขั้นแปลความหมายและวิเคราะห์ข้อมูล	1 เดือน
ระยะที่ 4	ขั้นเขียนรายงานและเสนอผลการศึกษา	1 เดือน

แผนงานในการทำวิทยานิพนธ์โดยละเอียด

พฤศจิกายน 2521 - มกราคม 2522	กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2522	เมษายน 2522	พฤษภาคม 2522
ศึกษาข้อมูล สร้างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปทดลองใช้	นำแบบสอบถามไปใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล	แปลความหมาย วิเคราะห์ข้อมูล	เขียนรายงาน เสนอผลการ-ศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวัน ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร อันจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และกองโรงเรียน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ในการปรับปรุงการจัดโครงการอาหารกลางวันให้บรรลุผลตามความมุ่งหมาย และเกิดปัญหาอันน้อยที่สุด

คำจำกัดความ

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่อยู่ในความรับผิดชอบ และการควบคุมดูแลของสำนักงานการศึกษา

ศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ ของโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนที่จัดโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการจัดทำอาหารกลางวันเอง โดยอาศัยแรงงานจาก
คณะครู คณาจารย์ นักเรียน หรือจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาช่วย เพื่อจำหน่าย หรือ
ให้ฟรี เป็นบางส่วนกับนักเรียนที่ขาดแคลน หรือทำให้นักเรียนที่ขาดแคลนโดยเฉพาะ

โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การที่โรงเรียนจัดทำอาหารกลางวัน
เพื่อจำหน่าย หรือให้ฟรี เป็นบางส่วนกับนักเรียนที่ขาดแคลนในโรงเรียน หรือทำให้
สำหรับนักเรียนที่ขาดแคลนในโรงเรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีอาหารกลางวัน
รับประทานในราคาที่ถูก และไคคุณค่าทางอาหารมากที่สุด

ทุนหมุนเวียน หมายถึง เงินงบประมาณที่สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
จัดสรรให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นทุนในการดำเนินการ
จัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยโรงเรียนที่เริ่มโครงการจะได้รับเงิน
ครั้งแรก 2,000 บาท และถ้าเป็นไปได้เงินทุนหมุนเวียนนี้จะต้องคงอยู่ แต่ถ้าหาก
โรงเรียนมีความจำเป็น เช่น มีนักเรียนขาดแคลนในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้
เงินทุนหมุนเวียนนี้หมดไป โรงเรียนก็สามารถทำเรื่อง เสนอพร้อมทั้งชี้แจง เหตุผลเพื่อ
ขอรับเงินเพิ่มเติมได้อีกจากงบประมาณที่กองโรงเรียน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
ตั้งไว้ให้

เงินช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลนเป็นรายหัว หมายถึง เงินงบประมาณที่
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จัดสรรให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่แถบชานเมือง
เป็นค่าอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนยากจน หรือขาดแคลน ไม่มีอาหารกลางวัน
รับประทานที่โรงเรียน โดยถัวเฉลี่ยจ่ายในอัตราหัวละ 2.00 บาทต่อวัน โดย

โรงเรียนจะนำเงินนี้ไปจัดทำอาหารกลางวันเลี้ยงนักเรียนที่ยากจน หรือซาดแคลนเองก็ได้ หรืออาจทำเป็นคูปองมูลค่า 2.00 บาทแจกให้นักเรียนซาดแคลนที่โรงเรียนคัดเลือกไว้ แล้วให้นักเรียนนำคูปองนี้ไปซื้ออาหารกับพ่อค้าแม่ค้าที่เขามาขายอาหารในโรงเรียนแล้วโรงเรียนนำเงินงบประมาณนี้มาจ่ายให้พ่อค้าแม่ค้าตามคูปองก็ได้ แต่เคื่องขงบประมาณเรื่องนี้เป็นงานในความรับผิดชอบของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร แต่ได้โอนงานนี้มาให้สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานครดำเนินการตอตั้งแต่เดือนตุลาคม 2522 เพราะงานนี้เป็นงานเกี่ยวกับเรื่องอาหารกลางวันเหมือนกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย